

Zpráva za rok 1996

Vznik knihovny

Knihovna "zakázaných knih" vznikla z potřeby soustředit na jednom místě a zpřístupnit širší veřejnosti produkci exilových a samizdatových vydavatelů a zaplnit tak jedno z "bílých míst" naší nedávné historie. Jsme pře-svědčeni, že jedním z pilířů demokracie je právo občana na přístup k informacím bez jakýchkoli překážek, a snažíme se přispět k naplnění tohoto práva. Abychom takovou službu mohli skutečně poskytovat, musí být knihovna soukromá a nezávislá.

Po roce překonávání mnoha právnických, finančních, prostorových a jiných problémů se nám podařilo knihovnu v říjnu 1990 otevřít v Podskalské ulici za finanční a technické pomoci Čs. nadace Charty 77 a za účasti mnoha významných kulturních představitelů včetně prezidenta republiky.

Pozdější činnost knihovny umožnila nezištná pomoc mnoha příznivců naší myšlenky. Vytvořila se tak v Čechách naprosto ojedinělá a nezastupitelná knihovna, která zde dosud chyběla.

Základem knihovny byly archivní exempláře samizdatové edice Popelnice, kterou vydával Jiří Gruntorád, a další publikace jím získané koupí nebo výměnou v době normalizace. Sbirku tehdy tvořilo asi 2000 knih, repre-zentativní soubor časopisů a dalších dokumentů.

Společnost Libri prohibiti

Vzhledem k tomu, že knihovna potřebovala právní subjektivitu, založili jsme a 24. dubna 1991 na Ministerstvu vnitra ČR zaregistrovali nevýdělečné sdružení občanů - Společnost Libri prohibiti, jejímž hlavním cílem je podpora zajištění činnosti a dobudování naší knihovny. Členské příspěvky jsou dobrovolné. Mezi zakládajícími členy společnosti jsou mj. spisovatelé Václav Havel, Eva Kantůrková, Ivan Klíma, Hana Ponická, Zdeněk Urbánek, Ludvík Vaculík a Jan Vladislav. Dále bývalý rektor Karlovy univerzity Radim Palouš, bývalý rektor Masarykovy univerzity v Brně Milan Jelínek, ředitel Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Vilém Prečan, bývalý ministr kultury Pavel Tigrid, novinář a generální ředitel Českého rozhlasu Vlastimil Ježek, ředitel Masarykova ústavu AV ČR Jaroslav Opat, ředitel Centra pro teoretická studia při Filozofickém ústavu AV ČR Ivan Havel a významný katolický pedagog a vydavatel Oto Mádr. Podle stanov občanského sdružení je představitelem společnosti Jiří Gruntorád.

Společnost má dnes 176 členů, mezi kterými jsou kromě jmenovaných zakládajících členů také např. spisovatelé Jan Beneš, Petr Král, Karel Pecka a Alexandr Kliment, literární vědci František Kautman, Antonín Měštan a Jiří Brabec, ředitel Národní knihovny Vojtěch Balík, český velvyslanec v Německu Jiří Gruša, vydavatel Kanadských listů Mirko Janeček a další samizdatoví a exiloví vydavatelé, publicisté a přátelé knihovny.

Do Společnosti Libri prohibiti i nadále zveme všechny zájemce o členství, kteří mohou a chtějí knihovně jakkoli pomoci.

Stav fondů knihovny

Knihovna se skládá z fondů samizdatové a exilové literatury, archivu dokumentů a audiovizuálního oddělení. Je zde celkem asi 12 000 knihovních jednotek a přes 1 000 titulů periodik.

Sbírkou rozšiřujeme nákupy, výměnou a dary příznivců z domova i ze zahraničí. Z cenných unikátů a materiálů zapůjčených pořizujeme kopie, které poskytujeme k prezenčnímu studiu.

Knihovní fond je rozdělen do těchto částí:

1. České samizdatové monografie a časopisy

Fond má přes 6 000 knihovních jednotek ze 70. a 80. let, a to jak edičních (např. Edice Expedice, Petlice, Popelnice, Česká expedice, Kvart, Kde domov můj atd. - přibližně 100 edic a nakladatelů), tak i publikací mimoe-dičních. Sbírkou časopisů čítá 310 titulů (např. Informace o Chartě 77, Revolver revue, Vokno, Kritický sborník, Střední Evropa atd.), téměř všechna významná periodika jsou kompletní.

2. České exilové monografie a časopisy

Fond zahrnuje na 4 000 knihovních jednotek. Je zde zastoupeno 35 nakladatelství, která měla souvislý ediční program, a přes 400 jednotlivých nakladatelů a institucí, které vydávaly publikace v češtině. Kompletní je produkce nakladatelství Index, Poezie mimo domov, Rozmluvy, Opus bonum, Arkýř, Konfrontace, Edice satiry, Fra-mar, Moravian Library atd. Máme již přes 450 titulů exilových periodik, z toho jsou kompletní ročníky časopisů Svědectví, Listy, Studie, Proměny, 150 000 slov, Obrys, Západ, Reportér, Hlas domova, Kanadské listy, Sklizeň, Paternoster a další, zahrnující období od konce 40. let do současnosti.

3. Monografie a časopisy 1. a 2. odboje

Fond obsahuje 50 monografií legionářské literatury z 1. světové války, 280 monografií českého válečného exilu 1939 - 1945 a některé časopisy z období 1. a 2. světové války.

4. Cizí samizdatové monografie a časopisy

Fond má kolem 110 knihovních jednotek slovenského a 400 knihovních jednotek polského samizdatu, 35 titulů slovenských a 175 titulů polských periodik. Okrajově je zastoupen i ruský samizdat a periodika z bývalé NDR.

5. Cizí exilové monografie a časopisy

Fond má 250 knihovních jednotek slovenských exilových monografií a 35 titulů časopisů, 170 svazků monografií ruského a ukrajinského exilu z let 1920 - 1990 s několika časopisy, polský exil je zastoupen jen několika desítkami publikací a časopisů.

6. Cizojazyčné monografie a časopisy

Fond cizojazyčných knih se vztahem k Československu nebo k problematice lidských práv včetně překladů z češtiny má přes 1 150 svazků a 285 titulů časopisů.

7. Dokumentace a archiv

Velkou část tohoto fondu tvoří dokumenty o porušování lidských a občanských práv v bývalém Československu a v celém sovětském bloku. Jde o soubor písemných dokumentů vzniklý zejména činností nezávislých iniciativ Charty 77, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, Východoevropské informační agentury atd., práce jednotlivých autorů i skupin šířené samizdatem, fejetony, politické komentáře, příležitostné texty, dopisy apod. Dále jsou zde nepublikované práce a rukopisy, dokumenty a písemné doklady o činnosti exilových organizací a redakcí včetně korespondence, samizdatové plakáty, letáky, fotografický a výstřížkový archiv.

8. Příruční knihovna - tematická a sekundární literatura

Obsahuje knihy, časopisy a další dokumenty o samizdatové a exilové literatuře, katalogy, bibliografické soupisy, biografické a diplomové práce.

9. Audiovizuální oddělení

Vzniklo v roce 1993 z iniciativy PhDr. Aleše Opekara. V současné době již vlastníme nahrávky nekonform-

ní hudby na více než 800 kazetách a 50 gramofonových deskách, záznamy přednášek a seminářů na 150 kazetách, videodokumenty a filmovou amatérskou produkci na více než 160 videokazetách. Nahrávky se snažíme získávat přímo od původců, tedy v nejlepší možné technické kvalitě.

Provoz a činnosti knihovny

Dnešní sídlo knihovny a čítárny Libri prohibiti, která je v provozu již sedmým rokem, je na Senovážném náměstí č. 2 v Praze 1. Otevřeno máme čtyři dny v týdnu (pondělí - čtvrtek) od 13 do 17 hodin. Fondy jsou k dis-pozici čtenářské veřejnosti bezplatně, poskytujeme standardní služby včetně rešerší, kopírování a konzultací. Většina publikací je přístupná prezenčně v naší studovně, kde je 18 míst. Multiplikáty půjčujeme absenčně po složení kauce.

Knihovní fondy jsou počítačově zpracovávány v systému ISIS/MAKS a v současné době je průběžně doplňujeme a pracujeme na jejich revizi. Databáze rozšiřujeme také o záznamy desiderát a vytváříme tak bibliografické soubory. Zpracováváme i článkové bibliografie důležitých samizdatových časopisů, máme již přes 4 000 záznamů.

Tyto bibliografie samizdatových edic a časopisů již několik let uveřejňujeme v Kritickém sborníku. V r. 1995 jsme s finanční pomocí Ministerstva zahraničních věcí ČR vydali v nakladatelství Primus Katalog knih českého exilu 1948 - 1994. Letos připravujeme do tisku druhé rozšířené a doplněné vydání.

V loňském roce jsme bibliograficky zpracovali s podporou Nadace ROS sdělení VONS, zprávy VIA a další materiály o lidských právech.

Našich služeb využívají různé instituce doma i v zahraničí (např. Ústav pro českou literaturu AV ČR, Muzeum české literatury, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, British Library v Londýně, Institut východní a střední Evropy při Amsterdamské universitě aj.), vědečtí pracovníci, studenti středních a vysokých škol, novináři i další zájemci. Materiály pro své diplomové práce si zde hledají studenti čeští i zahraniční. Umožňujeme též praxi studentům 2. a 3. ročníku Ústavu informačních studií a knihovnictví filosofické fakulty Univerzity Karlovy.

Cíle knihovny

Naším hlavním cílem je shromáždit co nejúplnější a nejkvalitnější sbírku knih, časopisů a dalších materiálů, které byly vytvořeny českým a slovenským exilem, a všech dostupných materiálů naší domácí opozice, tedy tzv. samizdatu. Tyto fondy chceme kompletně počítačově zkatalogizovat a výsledky zpřístupnit dalšímu bádání.

V tomto roce je tedy třeba:

- * pokračovat v akvizicích
- * pokračovat v počítačové katalogizaci samizdatového knižního fondu a přírůstků
- * pokračovat v článkové bibliografii časopisů
- * dokončit zpracování exilových periodik
- * dokončit a knižně vydat článkovou bibliografii Informací o Chartě 77 (grant Nadace ROS)
- * pokračovat v budování a katalogizaci audiovizuálního projektu
- * dokončit klimatizaci depozitáře
- * realizovat projekt ochranného a protipožárního systému
- * zahájit projekt záchrany některých ohrožených exilových periodik kopírováním a přenosem na elektronická média

K tomu máme zatím bohužel jen omezené finanční prostředky a technické vybavení, je tedy třeba získat další sponzory.

Poděkování

Náš dík si zaslouží Ministerstvo kultury ČR, které opět přispělo dotací na náš provoz, dále přispěli v loňském roce: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Nadace Preciosa Jablonec nad Nisou, švýcarská Nadace Oldřicha Dubiny, Nizozemské královské velvyslanectví, Nadace Český literární fond, Plynoprojekt Praha a. s., pan Yohei Sasakawa z Tokia a dále Nadace rozvoje občanské společnosti, která nám poskytla z fondu PHARE prostředky na projekt publikace článkové bibliografie Informací o Chartě 77. O velkorysé podpoře 100.000 Kč od Václava Havla jsme se zmínili již loni. Děkujeme také všem dalším přispěvatelům, které zde nelze vyjmenovat. Bez jejich hmotné podpory by existence naší knihovny a studovny nebyla možná. To platí také o nezištné pracovní pomoci mnoha jednotlivců.

Nemenší dík patří také všem dárcům, kteří pomáhají rozšiřovat naše fondy. Zejména jejich zásluhou je dnes Libri prohibiti tím, čím je.

Předem děkujeme všem dalším sponzorům, dary je možno odečítat od daňového základu. U České spořitelny v Praze 1, Vodičkova 9 máme účet číslo 3019555-018/0800 s názvem Libri prohibiti. Dotazy vyřizujeme i telefo-nicky na čísle (02) 24225971, které platí i pro fax.

V Praze 15. ledna 1997

Jiří Gruntorád